

ECONOMICS - II (Optional)
अर्थशास्त्र - II (वैकल्पिक)

Standard : Degree

स्तर : पदवी

Nature : Conventional

स्वरूप : पारंपारिक

Total Marks : 200

एकूण गुण : 200

Duration : 3 Hours

कालावधी : 3 तास

Note :

सूचना :

- (i) *Answers must be written either in English or in Marathi.*
उत्तरे इंग्रजीमधून किंवा मराठीमधून लिहिली पाहिजेत.
- (ii) *Question No. 1 is Compulsory. Of the remaining questions, attempt any four selecting one question from each section.*
प्रश्न क्रमांक 1 अनिवार्य आहे. उर्वरित प्रश्नांमधून कोणतेही चार सोडवा पण प्रत्येक विभागातून एक प्रश्न निवडून सोडविणे आवश्यक आहे.
- (iii) *Figures to the RIGHT indicate marks of the respective question.*
उजवीकडील अंक संबंधित प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
- (iv) *Number of optional questions upto the prescribed number in the order in which they have been solved will only be assessed. Excess answers will not be assessed.*
ज्या क्रमाने निर्धारित संख्येपर्यंत पर्यायी प्रश्नसंख्या सोडविली आहे. तेवढीच प्रश्नसंख्या तपासली जाईल, अतिरिक्त उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.
- (v) *Credit will be given for orderly, concise and effective writing.*
नीटनेटक्या, संक्षिप्त व परिणामकारक लिखाणास श्रेय दिले जाईल.
- (vi) *Candidate should not write roll number, any name (including their own), signature, address or any indication of their identity anywhere inside the answer book otherwise he will be penalised.*
उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतः किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.

P.T.O.

1. Answer *any four* of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे द्या :

- (a) Why did Justice M.G. Ranade attack the policy of Laissez Faire as was applied by the British Government to Indian conditions ? **10**
ब्रिटीश सरकारने भारतीय परिस्थितीत अवलंबिलेल्या निर्हस्तक्षेप धोरणावर न्यायमूर्ती म.गो. रानडे यांनी कां टीका केली ?
- (b) What are the flows in Indian Food Security System ? **10**
भारतीय अन्नसुरक्षा पद्धतीमध्ये कोणते दोष आहेत ?
- (c) What are the problems of Child Labour in India ? What are the remedies to tackle the problem of Child Labour ? **10**
भारतातील बालमजूरांच्या समस्या कोणत्या ? बालमजूरांच्या समस्या सोडविण्याकरिता कोणत्या उपाययोजना आहेत ?
- (d) What are the items of income and expenditure of Panchayat Raj Institutions in Maharashtra ? Bring out the tendencies in them between the 2004-05 and 2005-06. **10**
महाराष्ट्रातील पंचायत राज संस्थांच्या उत्पन्न व खर्चाच्या बाबी कोणत्या ? त्यांच्यामध्ये 2004-05 व 2005-06 या दरम्यानच्या काळात दिसून आलेल्या प्रवृत्ती स्पष्ट करा.
- (e) Discuss the main features of the Tenth Five Year Plan. **10**
दहाव्या पंचवार्षिक योजनेची मुख्य वैशिष्ट्ये यांची चर्चा करा.

SECTION - A

विभाग - A

2. Answer the following sub-questions :

पुढील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) (i) Define the concept of economic drain. How did economic drain arose ? **10**
आर्थिक निःसारण या संकल्पनेची व्याख्या द्या. आर्थिक निःसारण कसे निर्माण झाले ?
- (ii) Examine the various poverty eradication measures in India.
भारतातील विविध दारिद्र्य निर्मूलन उपायांचे परीक्षण करा.

- (b) Examine statewise distribution of employment and unemployment and sectorwise distribution of employment in India during the Ninth Five Year Plan. 10
नवव्या पंचवार्षिक योजनेच्या काळात भारतातील रोजगार व बेकारीचे राज्य-निहाय विभाजन आणि रोजगाराचे क्षेत्र निहाय विभाजन यांचे परीक्षण करा.
- (c) Examine the growth of industry groupwise Foreign Direct Investment (FDI) in Maharashtra since 1991 to 2006. 10
1991 पासून ते 2006 पर्यंत महाराष्ट्रात झालेल्या उद्योग गट निहाय विदेशी थेट गुंतवणूकीच्या विकासाचे परीक्षण करा.
- (d) State the achievements and failures of Employment Guarantee Scheme in Maharashtra. 10
महाराष्ट्रातील रोजगार हमी योजनेचे यश आणि अपयश स्पष्ट करा.

3. Answer the following sub-questions :

पुढील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) (i) What were the harmful effects of economic drain on Indian economy ? 10
आर्थिक निःसारणाचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवर कोणते नुकसानकारक परिणाम घडून आले ?
(ii) Discuss the measures for the upliftment of women in India.
महिलांच्या उन्नतीसाठी भारतातील उपायांची चर्चा करा.
- (b) What are the various measures of unemployment rates in India ? 10
भारतातील बेकारीच्या दराचे विविध मोजमाप कोणते ?
- (c) Explain the salient features of industrial sector in Maharashtra since 1991 to 2007. 10
1991 पासून ते 2007 पर्यंत महाराष्ट्रातील औद्योगिक क्षेत्राची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (d) Review the progress of co-operative movement in Maharashtra since 1991 upto 2006. 10
1991 ते 2006 पर्यंत महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीच्या प्रगतीचे परीक्षण करा.

P.T.O.

SECTION - B

विभाग - B

4. Answer the following sub-questions :

पुढील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) What is organic farming ? How is it beneficial to India ? 10
जैविक शेती म्हणजे काय ? भारताला ती लाभदायक कशी आहे ?
- (b) Examine the role of NABARD in agricultural finance. 10
शेतकी वित्तपुरवठ्यामध्ये नाबार्डच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
- (c) Outline the progress of Maharashtra in irrigation sector. 10
जलसिंचन क्षेत्रामध्ये महाराष्ट्राच्या प्रगतीची रूपरेषा द्या.
- (d) (i) How National Agriculture Policy-2000 has emphasised on institutional structure and risk management for rural development ? 10
राष्ट्रीय शेती धोरण-2000 ने ग्रामीण विकासासाठी संस्थात्मक रचना आणि धोका व्यवस्थापन यावर कसा जोर दिला आहे ?
- (ii) What strategies can India adopt to capture the world agricultural market ? 10
जागतिक शेतकी बाजारपेठ काबीज करण्यासाठी भारत कोणते डावपेच स्विकारू शकेल ?

5. Answer the following sub-questions :

पुढील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) What is contract farming ? How is it beneficial to India ? 10
करार शेती म्हणजे काय ? भारताला ती कशी लाभदायक आहे ?
- (b) Explain the export competitiveness of Indian agricultural products in recent years. 10
अलीकडील काळातील भारतीय शेतीविषयक वस्तूंची निर्यात स्पर्धात्मकता स्पष्ट करा.
- (c) Explain the live stock resource and their productivity in Maharashtra. Since 1996 to 2006. 10
1996 पासून 2006 पर्यंत महाराष्ट्रातील पशुधन साधन-संपत्ती आणि त्यांची उत्पादकता स्पष्ट करा.

- (d) (i) "National Agriculture Policy-2000 is formed to achieve the rural development". Comment on the statement. 10
 "ग्रामीण विकास साध्य करण्यासाठी राष्ट्रीय शेती धोरण-2000 हे बनविले आहे." - या विधानावर भाष्य करा.
- (ii) "Agreement on Agriculture of WTO has widened the agricultural market for both developed and developing countries". Discuss.
 "जागतिक व्यापार संघटनेच्या शेतीवरील कराराने विकसित आणि विकसनशील अशा दोन्ही राष्ट्रांसाठी शेतकी बाजारपेठ विस्तृत केली आहे." - चर्चा करा.

SECTION - C

विभाग - C

6. Answer the following sub-questions :

पुढील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) Examine the significance of service sector in India. What are the problems being faced by Service Sector ? 10
 भारतामध्ये सेवाक्षेत्राच्या महत्त्वाचे परीक्षण करा. सेवाक्षेत्राकडून कोणत्या समस्यांना सामोरे जावे लागत आहे?
- (b) (i) What are the effects of Liberalisation on Indian Industries ? 10
 भारतीय उद्योगधंद्यावर उदारीकरणाचे कोणते परिणाम झाले आहेत?
- (ii) What are the problems of co-operative sugar industries in Maharashtra ?
 महाराष्ट्रातील सहकारी साखर उद्योगांच्या समस्या कोणत्या आहेत?
- (c) Discuss the selective techniques of monetary management used by Reserve Bank of India. 10
 भारतीय रिझर्व्ह बँकेकडून वित्तीय व्यवस्थापनाची जी निवडक तंत्रे वापरली जाणात, त्यांची चर्चा करा.
- (d) Explain the recent developments in air transport in India. 10
 भारतातील हवाई वाहतूकीमध्ये अलीकडील काळातील विकास स्पष्ट करा.

P.T.O.

7. Answer the following sub-questions :

पुढील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) Examine the role and development of electricity and power generation in India. What are the problems being faced by power sector ? 10
भारतातील वीज आणि विद्युत निर्मितीची भूमिका व विकास यांचे परीक्षण करा. विद्युतक्षेत्राकडून कोणत्या समस्यांना तोंड द्यावे लागत आहे?
- (b) (i) Explain the New Industrial Policy-1991 which has started as a liberalisation measures. 10
उदारीकरणाचे उपाय या दृष्टीने जे नवीन औद्योगिक धोरण-1991 सुरु झाले आहे, ते स्पष्ट करा.
(ii) Examine the role of state level industrial finance institutions in industrial growth of Maharashtra. 10
महाराष्ट्राच्या औद्योगिक विकासात राज्यस्तरीय औद्योगिक वित्त संस्थांच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
- (c) What are the techniques of monetary management used by Reserve Bank of India ? 10
भारतीय रिझर्व्ह बँकेकडून वापरली जाणारी वित्तीय व्यवस्थापनाची तंत्रे कोणती?
- (d) Explain the importance of rail transport in India. What are the problems in railway development ? 10
भारतातील रेल्वे वाहतूकीचे महत्त्व स्पष्ट करा. रेल्वे विकासामध्ये कोणत्या समस्या आहेत?

www.mpscmaterial.com

SECTION - D

विभाग - D

8. Answer the following sub-questions :

पुढील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) (i) Explain the methods of disinvestment applied in India as a strategy of the Tenth Five Year Plan. 10
दहाव्या पंचवार्षिक योजनेचा डावपेच या अर्थाने भारतात अवलंबिलेल्या निर्गुंतवणूकीच्या पद्धती स्पष्ट करा.
(ii) How far Indian planning has become successful to achieve social justice in recent years ?
अलीकडील वर्षांत सामाजिक न्याय साध्य करण्यात भारतीय नियोजन कितपत यशस्वी झाले आहे?

- (b) Examine the role of Statutory Development Boards in Maharashtra ?
महाराष्ट्रातील वैधानिक विकास मंडळांच्या भूमिकेचे परीक्षण करा. 10
- (c) What are the changes in direction of India's Foreign Trade since 1991.
1991 पासून भारताच्या विदेशी व्यापाराच्या दिशेत झालेले बदल कोणते? 10
- (d) Outline the features of Fiscal Responsibility and Budget Management Act of 2003.
राजकोषीय जबाबदारी व अंदाजपत्रक व्यवस्थापन कायदा 2003 ची वैशिष्ट्ये याची रूपरेषा द्या. 10

9. Answer the following sub-questions :

पुढील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) (i) Explain the objectives of disinvestment as a strategy of the Tenth Five Year Plan.
दहाव्या पंचवार्षिक योजनेचा डावपेच या अर्थाने निर्गुतवणूकीची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा. 10
- (ii) What measures are adopted in Indian Planning to achieve social justice ?
सामाजिक न्याय साध्य करण्यासाठी भारतीय नियोजनामध्ये कोणते उपाय अवलंबिले आहेत?
- (b) Examine the working of Marathwada Statutory Development Board.
मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाच्या कार्यपद्धतीचे परीक्षण करा. 10
- (c) What are the reasons for the satisfactory performance of Balance of Payments in India since 1992-93.
1992-93 पासून भारतातील व्यवहारशेषाच्या समाधानकारक कामगिरीची कारणे कोणती? 10
- (d) What is value added tax ? Explain the merits and demerits of value added tax in India.
मूल्यवर्धित कर म्हणजे काय? भारतामध्ये मूल्यवर्धित कराचे गुण दोष स्पष्ट करा. 10

www.mpscmaterial.com